

ADWOKATURA I ADWOKACI NOWEGO SĄCZA 1770-1918

Zapotrzebowanie na wykwalifikowaną pomoc prawną, zwłaszcza ze strony osób występujących przed sądem, istniało od początku lokacji miasta, choć w zróżnicowanym zakresie. Początkowo adwokatów ceniono szczególnie na dworach magnackich i szlacheckich, a tych ostatnich na Sądeckczyźnie nie brakowało. Zdaniem Stanisława Grodzkiego w czasie I Rzeczypospolitej, „jeśli przeciętny polski szlachcic dawał sobie radę przed polskim sądem nawet i bez patrona, to przed austriackim sądem w Galicji stawał bezradny”¹. Popyt na profesjonalne usługi prawne tłumaczy z kolei Stanisław Janczewski: „[...] adwokaci, jako ludzie wykształceni, posiadający przy tym pewną ogładę, obdarzeni najczęściej łatwością słowa, byli pożądanymi i cenionymi uczestnikami zebrań zarówno publicznych, jak i prywatnych”². W porównaniu z sytuacją w pozostałych zaborach, Nowy Sącz, położony z dala od większych aglomeracji, podobnie zresztą jak całe Królestwo Galicji i Lodomerii, pozostawał poza centrum zainteresowania władz Cesarstwa, co nie pozostało bez wpływu na kulturę i poszanowanie prawa przez jego mieszkańców. Nieliczni profesjonalni pełnomocnicy procesowi powoływani byli zatem jedynie przez osoby zażadne i to głównie w sprawach karnych³. Niemniej jednak relacja pomiędzy adwokatami a społecznością Nowego Sącza nie ograniczała się jedynie do świadczenia fachowej pomocy prawnej. Wiele wybitnych przedstawicieli miasta wywodziło się właśnie z adwokatury, a członkowie sądeckiej palestry wywarli wpływ na kształtowanie się kultury galicyjskiej, nie tylko prawnej.

Warunki powstania i rozwoju adwokatury i samorządu adwokackiego były zbliżone na całym terenie zaboru austriackiego. Należy jednak zaznaczyć, że w przeciwstawieństwie do pozostałych terenów Galicji, sądeckie sądownictwo podlegało austriackiej reglamentacji ustawowej począwszy od 1770 r., co dotyczy zwłaszcza prawa materialnego, a w szczególności prawa karnego w postaci obowiązującej od 1768 r. Terezjany, a od 1787 r. Józefiny⁴. W odniesieniu

¹ S. Grodzki, *Uwagi o początkach staropolskiej adwokatury*, [w:] *Adwokatura w dawnej Galicji. Historia samorządności*, S. I. Jazwiński (red.), Kraków 2010, s. 27. Pierwsze wzmianki o profesjonalnym obrońcy w Nowym Sączu pochodzą z 1629 r.

² S. Janczewski, *Udział adwokatury w kształtowaniu kultury Polski przedrozbiorowej*, „Pał”, nr 8, 1966.

³ W przeciwieństwie do zawodu syndyka, który jako zawód dobrze płatny stał się pożądanym wśród prawników, świadczyli oni usługi publicznym korporacjom, głównie bankom i manufakturom, a także latyfuntystom i osobom prywatnym, zwłaszcza w zakresie prawa prywatnego. Zob. W. Zarzycki, *O syndykach – doradcach prawnych i zastępcach sądownych w Polsce przedrozbiorowej*, „R. Pr.”, nr 1, 1996, s. 36.

⁴ *Constitutio Criminalis Theresiana* (austriacki kodeks karny), a następnie *Allgemeines Gesetz über Verbrechen und denselben Bestrafung* (kodeks karny cesarza Józefa II), to efekty wieloletnich prac kodyfikacyjnych rozpoczętych jeszcze za panowania cesarzowej Marii Teresy, dążącej do zmiany archaicznego prawa opartego na konstytucji z 1532 r. Jednak już po wprowadzeniu nowego kodeksu, tj. Terezjany, okazało się że jej przepisy wciąż nie odpowiadają nowym ideom, zwłaszcza postulatowi humanitaryzmu, stąd konieczne stało się wprowadzenie całkiem nowego kodeksu, czyli Józefiny. Zob. K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 2006, s. 298-301.

Przed sądem austriackim

natomiast do prawa procesowego, i częściowo nieskodyfikowanego jeszcze prawa cywilnego, organizacja sądownictwa na dotychczasowych, staropolskich zasadach, została utrzymana w 1772 r. na mocy patentu z 20 października⁵. Powołanie w Tarnowie w latach 1785–1787 sądu szlacheckiego, tzw. *Forum Nobilium* dla obszaru siedmiu cyrkułów: myślenickiego, sądeckiego, bocheńskiego, tarnowskiego, rzeszowskiego, sanockiego i dukielskiego, jedynie utrzymało dotychczasowy stan rzeczy⁶. Jednocześnie wraz z powołaniem sądu szlacheckiego likwidacji uległ urząd grodzki⁷.

W Nowym Sączu, pełniącym od 1782 r. rolę stolicy cyrkułu i ważnego ognia w systemie administracyjnym państwa austriackiego, funkcje sądownicze pełniły magistraty, w skład których wchodziłi wójtowie i ławnicy rekrutujący się z mieszczan, zwłaszcza mistrzów cechowych⁸. Ostatnie wybory do składu wójtowsko-ławniczego odbyły się w mieście w 1780 r., natomiast po 1784 r. sądy te zostały ostatecznie zlikwidowane przez władze austriackie, a godności sędziowskie powierzone urzędnikom magistrackim: sydykom i rajcom miejskim, wspomaganym przez woźnego i kancelistę. Funkcje sydyka, od którego wy-

⁵ S. Grodziski, G. Nieć, *Studia galicyjskie*, Kraków 2007, s. 12-13.

⁶ M. Sasiadłowicz, E. Stańczyk, B. Sawczyk, *Tarnowskie Kalendarium*, Tarnów 2004, s. 13.

⁷ S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, *Szlachta urzędnicza w Nowym Sączu*, [w:] *Dzieje miasta Nowego Sącza*, t. I pod red. F. Kiryka, Warszawa-Kraków 1992, s. 761.

⁸ K. Krawczyk, *Ludność miasta Nowego Sącza w okresie autonomicznym (1866-1914)*, „Rocznik Sądecki” t. XIV, 1973, s. 316.

160 K. k. Staatsanwaltschaft in Neu-Sandec u. Tarnow.		Advokaten 161	
Staatsanwalt-Substitut:		Herr Anton Balk.	
Herr Johann Pogonowski, k. k. Rathsekretär.		Herr Maximilian Mischalski.	
K. k. Staatsanwaltschaft in Neu-Sandec.		Herr Johann Mrazek.	
Staatsanwalt:		Herr Josef Zwickler.	
Herr Josef Hartlitzel, k. k. Kreisgerichtsrath.		Herr Nikolaus Zybilkiewicz.	
Staatsanwalt-Substituten:		Herr Eduard Sturm.	
Herr Maximilian Grabowski, k. k. Rathsekretär.		Herr Adolf Geisler.	
Herr Kasimierz Kopystyński, „ „ „ „		In Tarnow.	
K. k. Staatsanwaltschaft in Tarnow.		Herr Klemens Hutowski.	
Staatsanwalt:		Herr Adalbert Baulowski.	
Herr Julius Chlitz von Freischfeld, k. k. Kreisgerichtsrath.		Herr Adalbert Grabczyński.	
Staatsanwaltschafts-Substituten:		Herr Theodor Serin.	
Herr Johann Kędziński, k. k. Rathsekretär.		Herr Felix Jacowski.	
Herr Joseph Secler, J.U.D., „ „ „ „		Herr Karl Kaczowski.	
Advokaten.		In Rzeszow.	
In Krakau.		Herr Viktor Zbyszewski.	
Herr Johann Kleszczyński.		Herr Samuel Reiner.	
Herr Felix Słowicki.		Herr Alois Rybicki.	
Herr Anton Haborski.		In Neu-Sandec.	
Herr Veit Adolf v. Wiskl.		Herr Leon Bersolin.	
Herr Alois Alth.		Herr Stanislaus Zielinski.	
Herr Leon Grünberg.		Herr Johann Rieowski.	
		Herr Eduard Zaykowski.	
		In Biela.	
		Herr Eduard Neusser.	
		Herr Wenzel Karl Ehrler.	

Wykaz adwokatów z 1856 r.

Szematyzm galicyjski, 1856 r.

magano początkowo jedynie biegłości w mowie i piśmie w języku niemieckim i łacinie, pełnili specjalnie oddelegowani do miasta Czesi i Niemcy, Polacy nie byli bowiem w stanie sprostać pierwotnym wymaganiom, a jednocześnie władze cesarskie unikały obsadzania urzędów miejscowymi kandydatami⁹. Wraz z rozwojem miasta, w Nowym Sączu systematycznie przybywało znawców od prawa, także tych legitymujących się dyplomem ukończenia wyższych studiów prawniczych na jednym z cesarskich uniwersytetów, na tyle, że w 1841 r. sąd magistratu zyskał miano sądu kolegiального, czyli składającego się głównie z wykwalifikowanych sędziów zawodowych. Jurysdykcji sądu, zarówno w sprawach cywilnych jak i karnych, podlegali w tym okresie wszyscy mieszkańcy miasta z wyjątkiem sądeckiej szlachty korzystającej z *Forum Nobilium*, a także Żydów korzystających z dotychczasowych przywilejów, skasowanych dopiero w wyniku ogólnoaustriackich reform sądowniczych¹⁰. Areszt miejski w tym czasie znajdował się w gmachu sądeckiego ratusza, nadzorowany przez miejskie służby, tj. policjantów na czele z rewizorem i kapralem policji. W szczególnie uzasadnionych przypadkach korzystano w zakładu karnego w Wiśniczu.

⁹ Zob. A. Artymiak, *Z dziejów osadników niemieckich w Sądecczyźnie*, [w:] *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum II im. Kr. Bolesława Chrobrego w Nowym Sączu za rok szkolny 1927/1928*, Nowy Sącz 1928, s. 11.

¹⁰ S. Grodziski, G. Nieć, dz. cyt., s. 260.

Sytuacja adwokatury sęddeckiej w pierwszej połowie XIX w. jest wyjątkowo słabo udokumentowana i w zasadzie niewiele wiadomo na temat poszczególnych jej członków¹¹. Wynika to z faktu, że w tym okresie palestra nie stanowiła odrębnej grupy zawodowej zorganizowanej na zasadach samorządu, choć próby takiego jej urzędowania zostały podjęte jeszcze pod koniec XVIII w. przez Andrzeja Zamoyskiego i Józefa Wybickiego. Dodatkową przyczyną był brak powszechnego zapotrzebowania na profesjonalne usługi adwokackie, bowiem w strukturze stanowej wciąż dominowało zastępstwo procesowe oparte na więzach rodzinnych i małżeńskich. O ile umocowanie głowy rodziny wynikające z koligacji rodowych (bądź zwierzchnika osoby prawnej) nie budziło wątpliwości, o tyle umocowanie prokuratora wyrażone w woli reprezentowanego musiało znaleźć swoje odzwierciedlenie w pełnomocnictwie zeznanym, a następnie wpisywanym do ksiąg sądowych, co od strony i tak wymagało stawiennictwa osobistego¹². O ile do końca XVIII w. na sali sądowej dominował język polski i łacina, o tyle udział fachowego pełnomocnika zwłaszcza w sprawach cywilnych strony uznawały za zbędną fanaberię. Sytuacja diametralnie zmieniła się dopiero w 1784 r., kiedy wszelkie sęddeckie instytucje życia publicznego, zwłaszcza sądy, szkoły i urzędy, zostały zastąpione niemieckimi lub stały się narzędziem germanizacji¹³. Przełomowe dla adwokatury było wejście w życie ujednoczonych przepisów prawa austriackiego w 1781 r., stanowiących „pierwszy krok na drodze do stworzenia nowoczesnej i niezależnej adwokatury na terenie Austrii”¹⁴.

W związku z tym, że językiem urzędowym stał się język niemiecki, a wszystkie ważniejsze sęddeckie instytucje obsadzone zostały niemieckimi bądź czeskimi urzędnikami, nieznanymi tutejszych realiów, dla świadczących pomoc prawną „prokuratorów”¹⁵ konieczne stało się opanowanie nie tylko języka niemieckiego, ale także przyswojenie austriackiej kultury prawnej, tym bardziej, że adwokaci aż do 1868 r. pochodzili z cesarskiej nominacji¹⁶. Jak podkreśla S. Grodziski, „o ile austriacki prawnik lepiej się poruszał w strukturze austriackiego wymiaru sprawiedliwości, a świeżo skodyfikowanego prawa musieli się od nowa obydwaj uczyć, to polski adwokat lepiej się porozumiewał z polskim klientem i dobrze znał prawo jakie obowiązywało

¹¹ Listy urzędowe adwokatów przy sądach obwodowych rozpoczęto umieszczać w oficjalnych pismach urzędowych dopiero począwszy od 1856 r.; S. Cynarski, A. Falniowska-Gradowska, dz. cyt., s. 760.

¹² S. Janczewski, dz. cyt., s. 20.

¹³ M. Adamczyk, U. Pełkowska, *Stosunki ustrojowe*, [w:] *Dzieje Miasta Nowego Sącza*, t. II pod red. F. Kiryka i S. Plazy, Kraków 1993, s. 10.

¹⁴ Z. Krzemiński, *Zasady wykonywania zawodu adwokackiego*, Warszawa 1980, s. 11. Zob. także Z. Krzemiński, *Historia adwokatury austriackiej*, „Pal.” nr 11-12, 1978.

¹⁵ Mianem tym do końca XVIII w. określano obrońców. W dawnej polszczyźnie powszechnie posługiwano się terminami: „mówca”, „pierca”, „prawobronca”, „sprawca”, „przyprawca”, „praktyk” czy „prokurat”. W języku łacińskim posługiwano się terminami: „actor”, „factor”, „defensor”, „promotor”, „casusidicus” czy „responsalis”, natomiast wyrażenie „nuntius” służyło dla określenia wysłannika do sądu w przypadku zaistnienia siły wyższej, choroby, czy służby publicznej, który, jak podkreśla J. Rafacz, „od strony jedynie termin odkładał”, por. J. Rafacz, *Dawny proces polski*, Warszawa 1925, s. 102-103.

¹⁶ T. J. Kotliński, *Krótką historią adwokatury galicyjskiej*, „Pal.” nr 5-6, 2009, s. 151.

przed zaborem. On więc cieszył się większym zaufaniem społecznym”¹⁷. Korzystanie z pomocy profesjonalnego pełnomocnika wiązało się także z poważnymi kosztami, którym w zasadzie mogli sprostać jedynie szlachetnie urodzeni. Sęddecka szlachta stawająca przed *Forum Nobilium* korzystała z usług adwokatów przypisanych do sądu tarnowskiego, choć skład tamtejszej palestry podlegał nieustannym zmianom. O ile w 1808 r. do sądu szlacheckiego było przypisanych dwóch adwokatów – dr Franciszek Xawery Smolarz i dr Andrzej Angełłowicz, o tyle w 1820 r. w Tarnowie było ich już siedmiu¹⁸. Po zmianach, w 1826 r. pomoc prawną przy Sądzie Szlacheckim w Tarnowie świadczyło trzech, a w 1828 r. czterech adwokatów: dr Jan Radkiewicz, dr Józef Bartmański, dr Franciszek Potz i dr Stanisław Piotrowski¹⁹. W 1837 r. liczba ta zwiększyła się do sześciu adwokatów²⁰, w 1850 r. do ośmiu, a w 1852 r. do jedenastu, którymi byli: dr Jan Radkiewicz, dr Wincenty Ligeza, dr Antoni Hoborski, dr Jan Szwejkowski, dr Klemens Rutowski, dr Adolf Veit Witski, dr Wojciech Bandrowski, dr Antoni Bałko, dr Józef Ritter Stojalowski, dr Wojciech Grabczyński oraz dr Teodor Serda²¹. W sumie, do końca pierwszej połowy XIX w., w całej Galicji liczba adwokatów nie przekraczała 40, a ich skład

¹⁷ S. Grodziski, G. Nieć, dz. cyt., s. 28. Zob. J. Wawel-Louis, *Początkowe sądownictwo austriackie w Galicji (1772-1784)*, Lwów 1897.

¹⁸ „Schematismus des Königreiches Galizien” [dalej: Szematyzm galicyjski] za rok 1808, s. 249; Szematyzm galicyjski za rok 1815, s. 222-224; Szematyzm galicyjski za rok 1820, s. 342. W 1820 r. byli to: dr Franciszek Smolarz, dr Józef Gorczyński, dr Mikołaj Koramowicz, dr Walenty Kowalski, dr Jan Radkiewicz, dr Józef Bartmański, dr Stanisław Lobeski.

¹⁹ Zob. Szematyzm galicyjski za rok 1826, s. 305; Szematyzm galicyjski za rok 1828, s. 220.

²⁰ Dr Jan Radkiewicz, dr Franciszek Potz, dr Stanisław Piotrowski, dr Wincenty Ligeza, dr Antoni Hoborski, dr Jan Szwejkowski. Zob. Szematyzm galicyjski za rok 1837, s. 166-167.

²¹ Zob. Szematyzm galicyjski za rok 1850, s. 232-33; Szematyzm galicyjski za rok 1852, s. 250-251.

osobowy był ściśle reglamentowany w drodze mianowania przez austriackiego ministra sprawiedliwości²².

Ostateczne rozdzielenie sądów od władz miejskich nastąpiło po reformie sądownictwa galicyjskiego w 1855 r., kiedy to likwidacji uległy sądy magistralne, kryminalne, górnicze, justycjariaty oraz fora szlacheckie, a w ich miejsce powołane zostały: Wyższy Sąd Krajowy dla Galicji Zachodniej oraz Wyższy Sąd Krajowy dla Galicji Wschodniej wraz z podległymi im sądami obwodowymi²³. Najniższą instancją sądowniczą sprawowały urzędy powiatowe, zastąpione w 1867 r. przez sądy powiatowe. W wyniku reform, w Nowym Sączu powstał sąd obwodowy, a także sąd powiatowy dla obszaru Gefälle – Bezirks – Gericht. O ile w zakresie jurysdykcji sądu obwodowego znajdowały się zarówno sprawy cywilne, jak i karne, o tyle w zakresie działania sądu powiatowego znajdowały się jedynie sprawy cywilne. W 1856 r. w sądzie obwodowym funkcję sędziego wypełniało 9 sędziów, a od początku jego powstania pracami sądu kierował prezydent Antonii Kosteckí. Oprócz sądu powstała także sądecka prokuratoria, urząd podatkowy, a w miejsce skasowanego w 1786 r. zakonu pijarów władze austriackie założyły zakład karny²⁴. Reforma sądownictwa, a zwłaszcza utworzenie sądu powiatowego, z którego korzystały nie tylko osoby z Nowego Sącza, ale i z okolicznych ośrodków, spowodował wzrost zapotrzebowania na świadczących profesjonalne usługi prawne adwokatów²⁵. W 1856 r. w Nowym Sączu swoje usługi świadczyło trzech adwokatów: dr Leon Berson (Berssohn), dr Dionizy Pawlikowski oraz dr Stanisław Zieliński, w późniejszych latach praktykę rozpoczęli: dr Jan Ricewski, dr Edward Zajkowski oraz dr Jan Jarosz²⁶. Swoje usługi adwokaci świadczyli także na rzecz Rady Miasta np. Dionizy Pawlikowski, z którego pełnomocnictwa miasto korzystało przy załatwianiu spornych kwestii majątkowych²⁷. Wzrost popytu na świadczenie pomocy prawnej wynikał nie tylko ze sprzyjających warunków społecznych i gospodarczych w drugiej połowie XIX w., ale także z przekształceń ustrojowych monarchii, o ile bowiem cesarz Józef II narzucił ustroj sądów na wzór austriacki, o tyle za panowania cesarza Franciszka Józefa od tej polityki odstąpiono²⁸. Dopiero po 1849 r. można mówić o powstaniu realnego samorządu adwokackiego na terenie Galicji, choć podstawy funkcjonowania zawodu adwokata były systematycznie określane przez austriackiego ustawodawcę.

²² A. Redzik, *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*, Warszawa 2010, s. 34.

²³ T. J. Kotliński, *Sądownictwo powszechne w Rzeszowie w latach 1855–1939*, „Prace Historyczno-Archiwalne” t. XXII, s. 25.

²⁴ R. Puliń, *Historia budynku Zakładu Karnego w Nowym Sączu*, „Almanach Sądecki” 2004, s. 109.

²⁵ Aż do 1867 r. wymagania zawodowe wobec kandydata na adwokata były zdecydowanie wyższe niż wobec kandydata na sędziego, w szczególności od przyszłych adwokatów wymagano posiadania tytułu doktora praw, czego nie wymagano od sędziów, którzy po pięcioletniej praktyce zawodowej mogli przejść do adwokatury. Por. D. Malec, *Adwokatura galicyjska na przełomie XIX i XX w. Wybrane zagadnienia*, [w:] *Adwokatura w dawnej Galicji*, s. 36.

²⁶ Jarosz Jan (1837–1884) dr. adwokat, działacz i filantrop Towarzystwa Kasynowego; zob. Schematy galicyjski za rok 1866, s. 77.

²⁷ M. Aćmczyk, U. Perkowski, dz. cyt., s. 26.

²⁸ Zob. I. Głowackij, *Z historii Izby Adwokackiej we Lwowie*, „Pal” nr 11–12, 2006.

Gesetz vom 11. Juni 1868,

betreffend die Organisation der Bezirksgerichte.

Mit Zustimmung beider Häuser des Reichsrathes finde Ich anzuordnen, wie folgt:

§. 1. Die Justizgeschäfte, welche in Oesterreich unter und ob der Enns, Steiermark, Kärnten, Görz und Gradiska, Istrien, Dalmatien, Tirol und Vorarlberg, Böhmen, Mähren, Schlesien und Bukowina derzeit von den gemischten Bezirksämtern versehen werden, sind in Zukunft durch selbständige Bezirksgerichte zu besorgen.

Es wird daher in diesen Königreichen und Ländern an jedem Orte, wo derzeit ein gemischtes Bezirksamt besteht, ein Bezirksgericht bestellt, welches die Gerichtsbarkeit für den Umfang des bisherigen Bezirksamtsprengels nach den bestehenden Gesetzen ausüben hat.

Für die in Steiermark, Böhmen und Galizien bestehenden reinen Bezirksgerichte und für die in Galizien, Salzburg und Krain provisorisch bestellten Bezirksgerichte bleibt die dermalige Territorialabtheilung der Gerichtsprengel unberührt.

§. 2. Wo die Orts- oder Verkehrsverhältnisse es erheischen, kann jedoch der Justizminister nach eingeholtem Gutachten des betheiligten Landtages im Verordnungswege Gemeinden oder Gutsgebiete anderen Bezirksgerichtsprengeln zuweisen, ausgedehnte Bezirksgerichtsprengel abtheilen, Bezirke vereinigen oder eine Aenderung der gegenwärtigen Amtsbezirke verfügen.

§. 3. Bei jedem der in §. 1 erwähnten Bezirksgerichte ist ein Bezirksrichter mit den nöthigen Hilfsbeamten und dem erforderlichen Kanzlei- und Dienpersonal zu bestellen.

§. 4. Die Gehalte und Stufenklassen der Beamten und Diener bei sämtlichen Bezirksgerichten sind in der Beilage festgesetzt.

§. 5. Die Ernennung des Bezirksrichters und Adjuncten erfolgt durch den Minister der Justiz. Die Besetzung der übrigen Dienstplätze bei den Bezirksgerichten ist den Oberlandesgerichten übertragen.

§. 6. Die Bezirksgerichte werden unmittelbar dem Gerichtshofe erster Instanz, in dessen Sprengel sie sich befinden, beziehungsweise dem Präsidium desselben untergeordnet, welchem auch die Aufsicht über den Gang der Justizgeschäfte bei denselben obliegt.

Bezüglich der inneren Einrichtung und Geschäftskordnung der Bezirksgerichte ist nach Maßgabe dieser Unterordnung das Patent vom 3. Mai 1853, Reichs-Gesetzblatt Nr. 81, anzuwenden.

§. 7. Zur Bekleidung der Amts- und Kanzlei-Erfordernisse, und, wo es erforderlich ist, zur Beforgung des Schreibgeschäftes werden den Bezirksrichtern entsprechende Pauschalbeträge angewiesen.

§. 8. Die Organisation der kaiserlich-delegirten Bezirksgerichte wird durch dieses Gesetz nicht berührt.

§. 9. Der Zeitpunkt der Activirung der nach diesem Gesetze (§§. 3 und 4) neu organisirten Bezirksgerichte wird für jeden Oberlandesgerichtsprengel im Verordnungswege festgemacht.

§. 10. Die Minister der Justiz und des Innern sind mit dem Vollzuge dieses Gesetzes beauftragt.

Wien, am 11. Juni 1868.

Franz Joseph k. k.

Rudersperg m. p.

Giskra m. p.

Herbst m. p.

Tekst ustawy o adwokaturze z 1868 r.

Rozwojowi adwokatury sądeckiej w drugiej połowie XIX w. towarzyszyły sprzyjające okoliczności polityczne. Wzorem stolicy Galicji – Lwowa – nie liczną początkowo grupa adwokatów zaczęła stopniowo się rozrastać, co było odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na usługi prawne. Wykonywaniu zawodu adwokata w takim ośrodku miejskim jakim był Nowy Sącz towarzyszyły znaczne zarobki, szybkie kariery i pewna pozycja w ówczesnej struktu-

rze społecznej miasta. Na studia prawnicze sędzianie udawali się najczęściej do Lwowa, Krakowa, Ołomuńca i Wiednia – w tej właśnie kolejności²⁹. Dyplom ukończenia wyższych studiów prawniczych otwierał drogę do zawodu adwokata absolwentom austriackich uniwersytetów. Prawodawstwo cesarskie nakładało kandydatom na urząd adwokata szczególnie wysokie wymagania. Zgodnie z ustawą z 1 maja 1781 r. o sędach, od kandydata wymagano określonych umiejętności: legitymowania się dyplomem ukończenia wyższych studiów prawniczych, posiadania stopnia doktora praw³⁰, odbycia określonej praktyki adwokackiej, a także złożenia egzaminów zawodowych. Ponadto od osoby mającej zamiar zostać adwokatem wymagano nieposzlakowanej opinii, zwłaszcza w odniesieniu do życia prywatnego, a także nieposiadania jakichkolwiek zobowiązań. W 1802 r. wprowadzono dla kandydatów do palestry obowiązek stażu adwokackiego oraz otrzymania specjalnego pozwolenia cesarskiego na złożenie egzaminu uprawniającego do wykonywania zawodu, natomiast w 1826 r. na mocy dekretu cesarskiego uzależniono wykonywanie zawodu adwokackiego od uzyskania zezwolenia ministra sprawiedliwości. Kolejna ustawa wprowadziła obowiązek zdania egzaminu zawodowego, składającego się z części ustnej i pisemnej, co stanowiło pewne wyzwanie, bowiem do złożenia egzaminu można było przystąpić jedynie dwa razy³¹. Dla sędzickich kandydatów wymóg uzyskania tzw. doktoratu galicyjskiego mógł się wiązać z pewnymi niedogodnościami, bowiem nie polegało to, jak ma to miejsce od 1920 r., na przygotowaniu rozprawy doktorskiej, ale na przystąpieniu do tzw. ścisłych egzaminów przed wyznaczoną komisją uniwersytecką³².

Zdaniem Doroty Małec, prawdziwy rozwój adwokackiego samorządu zawodowego nastąpił dopiero po 1868 r. Jeszcze w połowie lat sześćdziesiątych XIX w. liczba adwokatów nie była duża; na terenie Galicji 1 adwokat przypadał bowiem na 38 tysięcy mieszkańców. Dopiero po wejściu w życie nowej ordynacji cesarskiej z 6 lipca 1868 r.³³, w wyniku której nastąpił „gwałtowny, wręcz lawinowy wzrost liczby adwokatów, co dekadę ich grupa powiększała się od tej pory niemal o 100 procent”³⁴. Ordynacja wprowadziła zasady niezależności i autonomii zawodowej, znosząc uprawnianie ministra sprawiedliwości do regulowania składu osobowego adwokatury. Konsekwencją zasady samorządności było powstanie po 1849 r. pierwszych izb adwokackich we Lwowie, Krakowie, Cieszynie czy Przemyślu, zrzeszających wszystkich adwokatów danej

²⁹ M. Adamczyk, *Oświata i szkolnictwo*, [w:] *Dzieje Miasta Nowego Sącza*... t. II, s. 138.

³⁰ Stąd przed wszystkimi nazwiskami adwokatów na liście sędzickiej palestry pojawia się tytuł zawodowy doktora.

³¹ Na etapie ustnym kandydat musiał wykazać się znajomością prawa cywilnego i karnego, natomiast etap pisemny polegał na sporządzeniu pism procesowych. Jednocześnie od świadczącego pomoc prawną adwokata władze austriackie wymagały także odpowiedniej praktyki w kancelarii w wymiarze przynajmniej trzech lat. Po spełnieniu powyższych wymagań kandydat na adwokata mógł starać się o mianowanie przez ministra sprawiedliwości. Por. I. Glowackiej, *dz. cyt.*

³² A. Redzik, *Adwokaci krakowscy w pierwszym czterdziestolecu XX w. Zagadnienia wybrane*, [w:] *Adwokatura w dawnej Galicji*... s. 43.

³³ Dziennik Ustaw Państwa dla Królestw i Krajów w Radzie Państwa Reprezentowanych z 1868 r. Nr 96.

³⁴ D. Małec, *dz. cyt.*, s. 30.

izby na zasadzie obowiązkowej przynależności. Stopniowo powstawały kolejne izby na terenie Galicji. W 1871 r. istniały już izby adwokackie we Lwowie, Tarnopolu, Tarnowie, Samborze, Krakowie i Przemyślu. W 1874 r. na 1 adwokat przypadał na 23 tysiące mieszkańców, natomiast w 1913 r. na 5,7 tysiąca. Struktura adwokatury sędzickiej była zróżnicowana pod względem narodowościowym, co było odzwierciedleniem zmian zachodzących w systemie autonomii galicyjskiej. O ile w 1862 r. sędzicy adwokaci byli wyłącznie pochodzenia polskiego, o tyle w 1900 r. adwokaci narodowości żydowskiej stanowili już połowę palestry w mieście³⁵. Wpływ na rozwój i działalność sędzickiej palestry miał także fakt występowania znacznego odsetka analfabetów w mieście, który według danych z 1890 r. wynosił aż 69%, co mogło mieć wpływ na liczbę i rodzaj wytaczanych sporów sądowych³⁶.

Liczba adwokatów prowadzących praktykę indywidualną w Nowym Sączu w latach 1856–1913 systematycznie wzrastała: 1856 – 3, 1870 – 3, 1871 – 4, 1876 – 5, 1881 – 5, 1886 – 7, 1892 – 9, 1896 – 12, 1901 – 12, 1906 – 13, 1911 – 15, 1913 – 18³⁷.

Na podstawie ordynacji, izbę adwokacką tworzyli adwokaci zamieszkujący w okręgu, po wpisie na stosowną listę³⁸. Adwokaci z Nowego Sącza i okolic przynależeli do Tarnowskiej Izby Adwokackiej od początku jej powstania³⁹. W 1871 r. na liście tej izby, na ogólną liczbę dwudziestu pięciu adwokatów, znajdowały się cztery nazwiska z Nowego Sącza, natomiast w 1866 r. z całego starostwa przynależało do izby siedmiu adwokatów sędzickich⁴⁰. Praktykę adwokacką w mieście prowadzili wówczas: dr Leon Berson, dr Jan Jarosz (Jarosch), dr Stanisław Zieliński oraz dr Włodzimierz Olszewski⁴¹. Do grona osób wykonujących usługi adwokackie dołączali stopniowo kolejni. Choć wzrost ilościowy członków palestry Nowego Sącza był znaczny, to trudno przesądzić, na ile sędzicy adwokaci byli zaangażowani w sprawy tarnowskiego samorządu adwokackiego, a zwłaszcza, na ile uczestniczyli w jego strukturach. Na walnym rocznym zgromadzeniu izby adwokackiej w Tarnowie 18 października 1871 r. nie był obecny żaden adwokat z Nowego Sącza. Jak zauważył „Prawnik”, „szkoda, że adwokaci z Sącza zupełnie nie byli zastąpieni”, zwłaszcza że podejmowano kluczowe decyzje dotyczące przyszłości izby⁴². Na wniosek dr. Wiktora Zbyszewskiego z Rzeszowa zdecydowano bowiem o połą-

³⁵ T. J. Kotliński, *Adwokatura krakowska w latach 1868–1944*, „Rocznik Krakowski”, t. LXXV, 2009, s. 95.

³⁶ L. Krzyżanowski, *Sędziowie w II Rzeczypospolitej*, Katowice 2011, s. 43, 21.

³⁷ Schematyzmy galicyjskie za lata 1856–1913.

³⁸ W 1871 r. istniały izby adwokackie we Lwowie, Tarnopolu, Tarnowie, Samborze, Krakowie i Przemyślu, a w 1874 r. w Galicji 1 adwokat przypadał na 23 tysiące mieszkańców. Por. T. J. Kotliński, *dz. cyt.*, s. 95.

³⁹ Do zadań izby należało m.in. prowadzenie listy adwokatów, którą następnie ogłaszano w prasie. W styczniu 1870 r. ukazało się zawiadomienie o następującej treści: „Wydział Tarnowskiej Izby adwokatów niniejszym ogłasza, że na jej liście adwokatów wpisani są po dzień 1. stycznia 1870: [...] z siedzibą w Nowym Sączu: Berson Leon, Jarosz Jan, Zieliński Stanisław”. Zob. „Gazeta Lwowska”, nr 18, 1870.

⁴⁰ „Gazeta Lwowska”, nr 21, 1872; „Gazeta Lwowska”, nr 116; 1873; Schematyzm galicyjski za rok 1866, s. 77.

⁴¹ Włodzimierz Olszewski (1841–1893) dr, adwokat. Zob. „Prawnik” 1871, nr 5.

⁴² „Prawnik” 1871, nr 45, s. 366.

czeniu wszystkich izb w Galicji i Krakowie w jedną izbę adwokacką we Lwowie. Nie wiadomo jakie pobudki kierowały adwokatami z Nowego Sącza, ale prawdopodobnie przedstawiciele sądeckiej palęstfy byli już obecni na kolejnym walnym zgromadzeniu Tarnowskiej Izby Adwokackiej 31 października 1875 r., na którym podjęto uchwałę o połączeniu się z izbą w Krakowie, co było pierwszym etapem konsolidacji adwokatury w całej Galicji⁴³. Faktem jest, iż izba tarnowska zaprzestała funkcjonować, natomiast adwokaci z Nowego Sącza przyłączyli się w 1887 r. do Krakowskiej Izby Adwokackiej⁴⁴. Szczegółowy wykaz adwokatów prowadzących stałą praktykę w Nowym Sączu w latach 1856–1917 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Adwokaci prowadzący praktykę indywidualną w Nowym Sączu w latach 1856–1917

Adwokat wpisany na listę	Lata prowadzonej praktyki
dr Leon Berson (Berssohn)	1856–1900
dr Dionizy Pawlikowski	1856 – po 1862
dr Stanisław Zieliński	1856–1894
dr Johann Ricewski	1857 – po 1862
dr Edward Zajkowski (Zaykowski)	1857–1869
dr Jan Jarosz (Jarosch)	1868–1884
dr Włodzimierz Olszewski	1870–1893
dr Kazimierz Żelechowski	od 1876, po 1888 w Limanowej
dr Henryk Schorstein (Schorstein)	1882–1896
dr Tomasz Janczura	1884–1891
dr Władysław Barbacki	od 1887
dr Edmund Wasikiewicz	1887–1897
dr Jan Sterkowicz	od 1892
dr Mieczysław Chlebowski	1892–1905
dr Dawid Kalman	od 1894
dr Tadeusz Gańkiewicz	od 1894
Władysław Różański, emerytowany radca Sądu Krajowego	1894–1898
dr Władysław Sulerzyski-Junosza	1894–1900
dr Juliusz Chodacki	od 1896
dr Jan Dreziński	w 1896, po 1897 w Starym Sączu
dr Maurycy Körbel	1896–1911
dr Gustaw Stuber	od 1897

⁴³ „Prawnik” 1875, nr 5, s. 24.

⁴⁴ T. J. Kotliński, dz. cyt., s. 95. W latach czterdziestych XIX w. na Sądeckczyźnie działał agent J. Tyssowskiego, Mikołaj Kański – późniejszy adwokat tarnowski i krakowski, pierwszy prezes Krakowskiej Izby Adwokatów. Zob. Mikołaj Kański, „Pal”, nr 12, 1961.

dr Eliasz Chaim Schmindling	1899–1905
dr Jakub Deutelbaum	od 1900
dr Roman Sichrawa	od 1900
dr Emil Pasionek	od 1903
dr Baruch (Bernard) Silberman	od 1904
dr Maurycy Goldberg	1906–1908
dr Abraham (Adolf) Neuberger	od 1906
dr Hersch Syrop	od 1906
dr Władysław Wędrychowski	1907–1910
dr Stanisław Flis	od 1911
dr Ludomir Lewandowski	od 1911
dr Franciszek Karol Styś	1911, wcześniej w Nowym Targu
dr Lezar (Leser) Mannheimer	od 1911
dr Stanisław Ćwikowski	od 1910
dr Samuel Goldfinger	od 1912
dr Franciszek Długopolski	od 1912
dr Feliks Borowczyk	od 1913
dr Karol Wiktor Pers	od 1913
dr Mojżesz Steinmetz	od 1915
dr Eugeniusz Dzikiewicz	od 1915
dr Berl Stern	od 1917

Źródło: Szematyzy galicyjskie z lat 1856–1913; Lista adwokatów okręgu sądu apelacyjnego w Krakowie, Kraków 1939, s. 56–57.

Przynależność do danej izby miała znaczenie nie tylko formalne, bowiem 1 kwietnia 1872 r. zaczął obowiązywać cesarski statut dyscyplinarny dla adwokatów, zgodnie z którym w izbach umożliwiono tworzenie Rad Dyscyplinarnych, które decydowały o wszczęciu i prowadzeniu postępowania dyscyplinarnego wobec obwinionego adwokata, a także o ewentualnej karze z katalogu środków karnych⁴⁵. Aktywność adwokatów sądeckich w izbie krakowskiej znajduje odzwierciedlenie w jej strukturze i hierarchii. Aż do 1918 r. żaden z reprezentantów Nowego Sącza nie znalazł się w ścisłym składzie wydziału krakowskiej Izby, zdominowanym przez adwokatów z Krakowa i Tarnowa. Natomiast do Rady Dyscyplinarnej wszedł w 1892 r. dr Włodzimierz Olszewski⁴⁶. Od początku samorząd stał na straży praw swoich członków, szczególnie ostro występując przeciwko instytucji tzw. pokątnego pisarstwa, czyli nieprofesjonalnych doradców jurystycznych redagujących pisma urzędowe i procesowe, a nieposiadających stosownego wykształcenia prawnicze-

⁴⁵ Były to środki karne: nagany, grzywny do 300 koron, tymczasowego zawieszenia na stanowisku, na okres do roku, a w ostateczności także możliwość skreślenia z listy adwokatów.

⁴⁶ Józefu Czecha *Kalendarz Krakowski na rok 1892*, Kraków 1891, s. 151.

go i pozostających poza kontrolą samorządu⁴⁷. Przy Krakowskiej Izbie Adwokackiej działało Stowarzyszenie Kandydatów Adwokackich, powstałe jeszcze w 1882 r., którego celem statutowym było strzeżenie i obrona interesów adwokatury, a także dbałość o wzrost poziomu etycznego i naukowego kandydatów adwokackich. W tym samym roku powstała delegatura stowarzyszenia w Nowym Sączu, a delegatem na okręg sądecki został wybrany Władysław Barbacki, wówczas kandydat adwokacki⁴⁸.

Działalność sądeckiej palestry sprowadzała się do świadczenia usług zwłaszcza na obszarze sądów powiatowych: w Nowym Sączu, w Ciężkowicach, w Czarnym Dunajcu, w Grybowie, Krościenku, Limanowej, Mszanie Dolnej, Krynicy (od 1890 r. przeniesionego do budynku w Muszynie), Nowym Targu i Starym Sączu⁴⁹. W Nowym Sączu w 1901 r. praktykę adwokacką prowadzili (wg kolejności alfabetycznej): dr Władysław Barbacki, dr Mieczysław Chlebowski, dr Juliusz Chodacki, dr Dawid Kalman, dr Jakub Deutelbaum, dr Tadeusz Gałkiewicz, dr Maurycy Körbel, dr Eliasz Chaim Schmindling, dr Roman Sichrawa, dr Jan Sterkowicz, dr Gustaw Stuber. Dla porównania, we Lwowie, stolicy Galicji, w 1889 r. praktykę wykonywało 94 adwokatów, a na przełomie wieków liczba ta niemal podwoiła się. Natomiast w ramach sądu obwodowego, ale poza Nowym Sączem, działalność prowadziło w 1901 r. 11 adwokatów: w Starym Sączu – dr Edward Szayer, w Limanowej – dr Karol Młodzik i dr Jonasz Hammerschlag, w Nowym Targu – dr Ernest Geissler, dr Marcin Kozłowski, dr Kazimierz Nowotny, dr Julian Popiel i dr Zygmunt Zembaty, w Czarnym Dunajcu – dr Mieczysław Marcei Massatsch, w Grybowie – dr Jan Hoser, a w Mszanie Dolnej dr Bronisław Morawski⁵⁰. Skład członkowski adwokatury w tym czasie podlegał nieustannym zmianom charakterystycznym dla wolnego zawodu. Przykładowo, w 1786 r. z Wadowic przeniósł się do Nowego Sącza dr Ignacy Mecharowski, który wkrótce opuścił miasto w poszukiwaniu lepszego miejsca świadczenia usług⁵¹. 12 sierpnia 1902 r. przeniósł swoją praktykę do Nowego Sącza dr Władysław Wędrychowski, dotychczasowy adwokat w Kętach, o czym zawiadamił Wydział Krakowskiej Izby Adwokatów⁵². Podobnie uczynił korespondent „Głosu Sądownictwa”, dr Ludomir Lewandowski, który przeniósł się do Nowego Sącza w 1917 r. z Ozorkowa⁵³. Z Nowym Sączem związany był także dr Zygmunt Marek, działacz Polskiej Partii Socjalistycznej, starający się w 1911 r. o mandat do austriackiej Rady Państwa z okręgu nr 20 Nowy Sącz – Stary Sącz – Nowy Targ⁵⁴.

⁴⁷ S. Milewski, *Nieprawi synowie Temidy*, „Pal.” 2001, nr 9-10, s. 91-95.

⁴⁸ T. J. Kotliński, *Historia Krakowskiej Izby Adwokackiej*, Kraków 2011, s. 58-59.

⁴⁹ L. Krzyżanowski, dz. cyt., s. 35; A. Ślusarczyk, *Historia Sądu w Muszynie*, „Almanach Muszyny” 2000, s. 47.

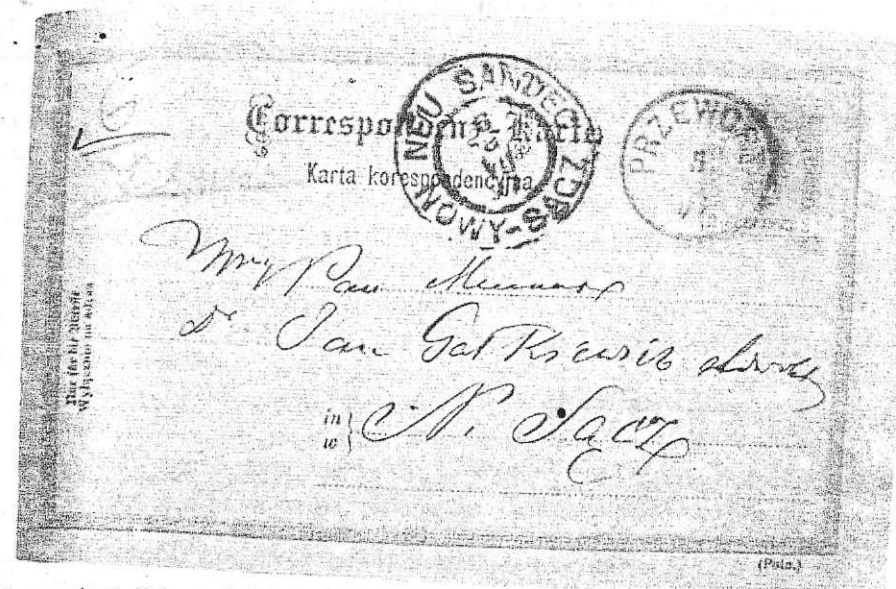
⁵⁰ Por. Schematyzm galicyjski za lata 1856-1913.

⁵¹ Por. „Prawnik” 1876, nr 16.

⁵² „Gazeta Lwowska”, nr 134, 1902.

⁵³ „Gazeta Lwowska”, nr 13, 1893; A. Redzik, *Czasopisma wydawane przez Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej (cz. 2): „Głos Sądownictwa” (1927-1939), „Odgłosy” (1929)*, „Pal.”, nr 3, 2010.

⁵⁴ Zob. R. Lyczewski, *Marek Zygmunt*, [w:] *Słownik Biograficzny Adwokatów*. T. 2, Warszawa 2007, s. 362-363.

Korespondencja Tadeusza Gałkiewicza

Prowadzenie stałej działalności prawniczej wymagało znacznych nakładów i odpowiednich starań. Na przełomie XIX i XX w. (ze względu na bliskość sądu i innych instytucji użyteczności publicznej) rolę centrum adwokackiego pełniły ulice Jagiellońska i Dunajewskiego oraz Rynek. Pewne znaczenie miało także sąsiedztwo poczty, księgarni Romana Pizsa oraz drukarni Teresy Jakubowskiej⁵⁵. W ich pobliżu usługi prawne świadczyli także notariusze. W 1911 r. działalność w ramach notariatu prowadzili Jan Marynowski oraz Aleksander Paczowski, mający swe kancelarie Rynku⁵⁶. Współpraca adwokatów i notariuszy występujących w roli obrońców zdarzała się częściej niż sporadycznie, na co zezwalały przepisy⁵⁷. Przykładowo w sprawie o kradzież przeciwko Jędrzejowi Dudzie i Akacjuszowi Gali obrońcą pierwszego był notariusz Lucjan Lipiński, natomiast drugiego Stanisław Zieliński⁵⁸. Zakres przedmiotowy spraw prowadzonych, a typowych dla miasta takiego jak Nowy Sącz, opisał Lucjan Lipiński, który podkreślał, że tylko w jednej kadencji sądów przysięgłych odbyły się sprawy: o podpalenie (5), morderstwo (4), kradzież (4), skrytobójstwo (1), dzieciobójstwo (1), rozbój (2), podrabianie banknotów (1)⁵⁹. Adwokatów w ich pracy

⁵⁵ T. Aleksander, dz. cyt., s. 292.

⁵⁶ Zob. Schematyzm galicyjski z 1911 r. Historia sądeckiego notariatu nie jest przedmiotem niniejszego artykułu i zasługuje na odrębne opracowanie.

⁵⁷ D. Malec, dz. cyt., s. 31.

⁵⁸ Sprawy Lipiński nie mógł uznać za korzystne dla Jędrzeja Dudy, bowiem jego klient został skazany na „1,5 roku więzienia obostrzonego i postem w tygodniu”, natomiast klient adwokata Zielińskiego otrzymał jedynie karę „1 roku więzienia” (kradzież traktowano wówczas jako zbrodnię). Por. „Prawnik” nr 38, 1876, s. 303.

⁵⁹ Zob. „Prawnik” nr 34, 1876, s. 272.

wspomagali kandydaci adwokacy, a także specjalnie zatrudniani pracownicy kancelarii, tzw. mundanci, i to im były najczęściej zlecane sprawy biurowe.

W Galicji adwokaci, niezależnie od swojej narodowości, występowali przed sądami o polskim składzie osobowym oraz z polskim językiem urzędowym, w przeciwieństwie do pozostałych zaborów⁶⁰. Adwokaci sędzcy, podobnie jak palestra w całej Galicji, swoje usługi świadczyli w godzinach popołudniowych i popołudniowych, z przerwą na obiad, dostosowując się w ten sposób do trybu pracy sądu, tzw. dwurazowego dnia pracy. Adwokaci musieli także uwzględniać inną austriacką specyfikę, jaką był formalizm procesowy, a także konieczność uwzględnienia wielu anachronicznych, ale wciąż obowiązujących przepisów. Szczególnie czasochłonnym zajęciem było przygotowywanie pism procesowych we właściwych, „barokowych” formach, których napisanie powierzano pracującym w kancelariach koncypientom⁶¹. W mieście nie brakowało zdarzeń wymagających podjęcia interwencji, czy nawet wybiegów ze strony wykwalifikowanego prawnika, np. dopuszczenia subsydiarnego zastosowania żydowskiego prawa zwyczajowego w sytuacji, kiedy najmowany lokal wybudowany został w szabat, na co wpadł adwokat Tadeusz Galkiewicz⁶². Adwokaci podejmowali się także bulwersujących i trudnych spraw, np. dotyczących zabójstwa czy nieumyślnego spowodowania śmierci⁶³. O tym, że sądecki wymiar sprawiedliwości prowadził poważne i nietypowe sprawy świadczy fakt, że w latach 1907–1909 przed Sądem Obwodowym w Nowym Sączu, a wcześniej przed Sądem Powiatowym w Nowym Targu, występował znany adwokat galicyjski, późniejszy członek Komisji Kodyfikacyjnej RP, dr Józef Skąpski – pełnomocnik Władysława Zamoyskiego w sprawie sporu o Morskie Oko⁶⁴. Wieloletni konflikt o dokładne ustalenie granicy państwowej w okolicy Morskiego Oka pomiędzy stroną polską a węgierską, zakończony powołaniem międzynarodowej komisji i dość korzystnym dla strony polskiej rozstrzygnięciem, spowodował wszczęcie prywatnych sporów pomiędzy Zamoyskim a rodziną Hohenlohe. Sprawa trafiła nawet do rozpoznania przez Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości z siedzibą w Wiedniu, który 6 maja 1909 r. potwierdził racje Władysława Zamoyskiego⁶⁵. W podobnym, choć gatunkowo lżejszym sporze, o zachowanie lasów czarnodunajskich, występowali adwokaci z Nowego Sącza: dr Juliusz Chodacki i Władysław Różański⁶⁶.

⁶⁰ S. Janczewski, *Adwokatura międzywojenna*, „Pal” 1968, nr 11, s. 25.

⁶¹ L. Krzyżanowski, dz. cyt., s. 182.

⁶² „Podhalanin” nr 3, 1900, s. 3.

⁶³ „Podhalanin” nr 4, 1900, s. 2. Zdarzenia o większym ciężarze gatunkowym miały miejsce na terenie miasta w 1900 r. Doszło wtedy do nieumyślnego spowodowania śmierci jednego z aktorów przez drugiego aktora, który dźgnął swego kolegę nożem-rekwizytem podczas odtwarzania głównej roli na deskach teatru amatorskiego. Zob. G. Danielewicz, *Pogłosz nad Dunajca*, Nowy Sącz 2007, s. 18.

⁶⁴ A. Redzik, dz. cyt., s. 45; J. Kanimir, *Posiedzenie naukowe z okazji 20. rocznicy wznowienia działalności Polskiej Akademii Umiejętności poświęcone „Ojcu i Synowi” – Józefowi Skąpskiemu sen. (1868–1950) i Józefowi Skąpskiemu jun. (1921–1998)*, Kraków, 13 listopada 2009 r., „Pal”, nr 1-2, 2010.

⁶⁵ W. Bienkowski, *Spór o Morskie Oko. Wspomnienia*, „Studia Historyczne” nr 3, 1987; Z. Nowak, *Władysław Zamoyski a spór o Morskie Oko w latach 1889–1909*, Kraków 1992.

⁶⁶ „Podhalanin” nr 3, 1901, s. 3.

Spółeczna i polityczna działalność sądeckiej palestry dotykała także sfery samorządu terytorialnego, a zwłaszcza partycypacji w działaniach Rady Miasta czy Rady Powiatowej, a nawet Sejmu Krajowego. Wieloletnim radnym był m.in. adwokat Emil Pasionek, a także adwokat Maurycy Körbel, który swoją karierę prawniczą rozpoczął od stanowiska asesora miejskiego w nowosądeckim ratuszu, a dopiero w 1896 r. zdecydował się na otwarcie i prowadzenie własnej kancelarii zlokalizowanej przy ul. Jagiellońskiej. Podobnie wieloletnim członkiem Rady Miasta był od 1904 r. adwokat Roman Sichrawa. Należy zaznaczyć, że w tym czasie urząd radnego był bezpłatny, a wynagrodzenie pobierali jedynie burmistrz i jego zastępcy⁶⁷.

Prawnicy często byli najbardziej aktywnymi członkami władz miasta, a dowodem tego fakt, iż aż trzech burmistrzów miasta rekrutowało się z grona osób świadczących kwalifikowane usługi prawne. Grono burmistrzów-adwokatów otwiera Włodzimierz Olszewski, od 1870 r. prowadzący kancelarię w Nowym Sączu przy ul. Jagiellońskiej 29. Jako adwokat dr Olszewski należał „do najzdolniejszych jurystów”, jego kwalifikacje i zainteresowania zawodowe wykraczały poza kanon typowych spraw procesowych i dotyczyły m.in. prawa bankowego⁶⁸. Mecenas zasiadał w kierownictwie Kasy Oszczędnościowej, był także stałym współpracownikiem wielu czasopism prawniczych, m.in. „Prawnika”⁶⁹. W 1876 r. praktyka adwokacka Olszewskiego została przerwana ze względu na jego wybór na stanowisko burmistrza miasta⁷⁰. Pierwsze posiedzenie Rady Miasta Nowego Sącza pod jego przewodnictwem odbyło się 11 stycznia 1877 r. Kadencja burmistrzowska trwała do 1887 r., podczas której dał się poznać jako dobry gospodarz, dbający o rozwój i wygląd Nowe-

Włodzimierz Olszewski

⁶⁷ Adwokaci jako jedna z uprzywilejowanych grup dysponowali wówczas czynnym prawem wyborczym. Zob. A. Dąbrowska, *Organizacja i funkcjonowanie Rady Miejskiej Nowego Sącza w latach 1886–1918*, „Rocznik Sądecki”, t. XXXVI, 2008, s. 84, 87, 96.

⁶⁸ A. Toton, *Burmistrz Włodzimierz Olszewski*, „Almanach Sądecki”, 2002, s. 4–6.

⁶⁹ Na temat czasopiśmiennictwa prawniczego zob. S. Milewski, A. Redzik, *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Warszawa 2011.

⁷⁰ L. Migrała, *Powstanie dawnych włodarzy Nowego Sącza w okresie autonomii galicyjskiej*, „Almanach Sądecki” 2008, nr 1-2, s. 49.

go Sącza⁷¹. Należy zauważyć, że dr Olszewski wykorzystywał wiedzę zdobytą w trakcie swojej dotychczasowej praktyki w Nowym Sączu, zwłaszcza z zakresu prawa budowlanego i hipotecznego. To w wyniku jego starań założono Ogród Miejski, podjęto budowę koszar, zakończono budowę szkoły im. św. Jądwigi i zapoczątkowano budowę nowego cmentarza. Dzięki zabiegom burmistrza uzyskano od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych koncesje jarmarczne⁷². Po rezygnacji Olszewskiego z funkcji burmistrza w 1887 r. został on wybrany na urząd przewodniczącego Rady Powiatowej, jednak funkcję tę scedował, na rzecz hr. Gustawa Romera. Jak stwierdza Gabriela Danielewicz, w uznaniu zasług byłego burmistrza, „postawiono jego kandydaturę do sejmu, zatwierdził ją komitet krajowy; posłem nie został tylko dlatego, gdyż z okręgu sądeckiego przeforsowano kandydata z warstwy chłopskiej”⁷³.

Po Włodzimierzu Olszewskim i Karolu Slaviku stanowisko burmistrza miasta objął notariusz Jan Lipiński (1894–1900), który przejął urząd w trudnym dla miasta okresie, po wielkim pożarze 17 kwietnia 1894 r.⁷⁴ W 1900 r. funkcja burmistrza została jednogłośnie powierzona przez Radę Miasta adwokatowi Tadeuszowi Gałkiewiczowi, który jednak jej nie przyjął⁷⁵. W ponownym głosowaniu wybrano adwokata Władysława Barbackiego, za którego rządów Nowy Sącz został gruntownie przeobrażony. Barbacki odebrał przydatne do powierzonej mu funkcji wykształcenie (studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim), uwieńczone w 1878 r. tytułem doktora praw, odbywając od 1880 r. praktykę adwokacką u dr. Włodzimierza Olszewskiego. Własną kancelarię zaczął prowadzić od 1885 r., choć spisy urzędowe podają rok 1887⁷⁶.

Barbacki jako pełnomocnik procesowy był wyjątkowo skuteczny, a jego działania cechował profesjonalizm. Jak pisze Józef Bieniek: „Podjętą sprawę starał się załatwić szybko i rzetelnie, z wykluczeniem jakichkolwiek manipulacji i wleczenia sporu w nieskończoność. Taki system przysparzał Barbackiemu splendoru i klientów, ale konkurencyjnych mecenasów, mających zwyczaj rozdłubywania sporu i traktujących strony jako nieograniczone źródło zysków – doprowadzał do szewskiej pasji”. Niemniej jednak, podobnie zresztą jak jego koledzy z pa-

⁷¹ J. Buda, *Stosunki samorządowe*, [w:] *Dzieje Miasta...*, t. II, s. 193; L. Migrała, *Poczet dawnych włodarzy miasta*, „Sądeczanin” nr 12, 2010, s. 90.

⁷² Burmistrzowi przypisuje się także zarządzenie z którego treści wynika, że: „kto na publicznej drodze, na ulicy lub placu publicznym w stanie nietrzeźwym, zachowa się niespokojnie, lub z nadmiernego użycia napojów rozgrzewających, choćby zachowywał się spokojnie, popadnie w ubezwłasnowolnienie sił fizycznych lub w bez przytomność, ulega karze pieniężnej w wysokości 15 reńskich lub karze aresztu do dni pięciu”.

⁷³ G. Danielewicz, *Echa nowosądeckich ulic: szkic z XIX wieku*, Gdańsk 1998, s. 128.

⁷⁴ L. Lipiński był autorem wielu publikacji z zakresu prawa. Zob. m.in.: L. Lipiński, *Powszechna księga prawa prywatnego (Kodeks cywilny) dla wszystkich dziedzicznych krajów niemieckich monarchii austriackiej*, T. I oraz T. II, Lwów 1887 i 1888; tenże, *Ustawa notaryalna*, Kraków 1884; tenże, *O znaczeniu inwentarza gruntowego*, Lwów 1885; tenże, *Powszechna księga prawa prywatnego* Kraków 1887; tenże, *Ograniczenia w posiadaniu własności ziemskiej*, Nowy Sącz 1900, a także tłumaczenie książki: W. Papafawa, *O działalności notaryalnej*, Warszawa 1886. Szerzej na temat działalności notariusza zob. J. Wnęk, *Lucjan Lipiński (1840–1922). Przyczynek do życiorysu, działalności politycznej i twórczości naukowej*, „Rocznik Sądecki” t. XXXVI, 2008, s. 263–283.

⁷⁵ J. Buda w swojej pracy omyłkowo podaje imię „Stanisław” zamiast „Tadeusz Gałkiewicz”. Zob. J. Buda, *Stosunki samorządowe*, [w:] *Dzieje miasta...*, t. II, s. 194.

⁷⁶ Pot. J. Bieniek, *Wielki człowiek małego miasta*, „Almanach Sądecki”, 1995.

lestry, Barbacki unikał niektórych spraw, zwłaszcza z zakresu prawa karnego, a także skomplikowanych sporów o prawa majątkowe. Równocześnie dał się poznać jako społecznik⁷⁷. Swoje zdolności wykorzystywał uzyskując znaczne dotacje przeznaczone na urbanizację miasta⁷⁸. W czasie pełnienia funkcji Barbacki nie zrezygnował z prowadzenia własnej praktyki; kancelarię prowadził jego zięć dr Otomar Bogulski, adwokat w Mszanie Dolnej⁷⁹. Władysław Barbacki, jako konserwatysta, był mocno związany z Kościołem i organizacjami kościelnymi, a zwłaszcza z jezuitami. Należał do sodalicyj mariańskiej, inicjował pielgrzymki do Rzymu, za co otrzymał papieski order *Pro Ecclesia et Pontifice*⁸⁰. Krytykowany przez członków Polskiej Partii Socjalistycznej, zarzucających mu niewrażliwość na problemy robotników, ustąpił w 1918 r. z funkcji burmistrza, poświęcając się całkowicie praktyce adwokackiej.

Do przeciwników burmistrza Barbackiego należał m.in. dr Stanisław Flis, rodowity sądeczanin i kolega z palestry⁸¹. Już podczas studiów prawniczych w Uniwersytecie Jagiellońskim odbywał praktykę w wielu kancelariach. Był m.in. zatrudniony w charakterze koncypienta (kandydata adwokackiego) w kancelarii dr. Włodzimierza Olszewskiego, a następnie u notariusza Jana Marynowskiego. W 1901 r. wziął ślub z Marią Olszewską – córką swojego byłego patrona, własną kancelarię otwierając w 1910 r. Specjalizował się w prawie cywilnym i hipotecznym; reprezentował Nowy Sącz na zlocie grunwaldzkim w Krakowie w 1910 r., pionierem ruchu skautowego (w 1912 r. wchodził w skład Sądeckiej Komendy Skautowej)⁸², organizatorem Drużyn Bartoszewych, zasłużonym prezesem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokol” w Nowym Sączu w latach 1905–1920⁸³. Stanisław Flis podejmował tak-

Władysław Barbacki

⁷⁷ „Nowa Reforma”, nr 57, 1900, s. 3.

⁷⁸ Dotyczyło to w szczególności obowiązku wybudowania kanałów łączących poszczególne obiekty z kanałami miejskimi, a także zezwolenia władzom miejskim na pobieranie podatku czynszowego.

⁷⁹ Bogulski Otomar (1876–1934), adwokat Sądu Powiatowego w Mszanie Dolnej.

⁸⁰ G. Danielewicz, *Pogłos...*, s. 25.

⁸¹ T. Aleksander, *Życie społeczne i przemiany kulturalne Nowego Sącza w latach 1870–1990*, Kraków 1993, s. 139; A. Tołóń, *Rodzina Flisów – rozmowa z Zofią Flisówną*, „Almanach Sądecki”, 2004, s. 37–40.

⁸² J. Korpak, *Zarys historii harcerstwa męskiego w Nowym Sączu w latach 1911–1939*, „Rocznik Sądecki” t. XXXIX, 2011, s. 208.

⁸³ R. Aleksander, *Kultura fizyczna i turystyka*, [w:] *Dzieje miasta Nowego Sącza*, t. III, pod red. F. Kiryka, Z. Ruty, Kraków 1996, s. 234.

Stanisław Flis z rodziną

że działalność naukową i publicystyczną⁸⁴. Poza nim robili to również dr Kazimierz Żelechowski⁸⁵, dr Władysław Sulerzyski-Junosza⁸⁶ oraz dr Władysław Wędrzychowski⁸⁷.

Z racji utrzymywania rozległych kontaktów z przedstawicielami różnych warstw społecznych, a także poziomu umysłowego, sytuacji materialnej oraz znaczenia zawodowego, adwokaci zajmowali znaczącą pozycję w mieście⁸⁸. W 1901 r. było w Nowym Sączu dwudziestu siedmiu przedstawicieli wolnych zawodów: dziesięciu lekarzy, dwóch notariuszy i piętnastu adwokatów⁸⁹. Pomimo tego, że adwokaci byli znanymi społecznikami i animatorami ówczesnego życia kulturalnego, to rozgraniczali oni prowadzenie praktyki zawo-

⁸⁴ Zob. S. Flis, *List otwarty do Świętej Rady Nadzorczej Kasy Zaliczkowej w Nowym Sączu*, Nowy Sącz 1906.

⁸⁵ Zob. K. Żelechowski, *Tezy ze wszystkich gałęzi prawa i umiejętności politycznych, których po odbyciu egzaminów ślaskich, celem otrzymania godności doktora praw w C. K. Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie*, Kazimierz Żelechowski dnia 6 Kwietnia 1865 r. o godz. 4-ej po południu w Kolegium Prawniczym bronił zamierza, Kraków 1865.

⁸⁶ W. Sulerzyski, *Prawo azylu. (Das Asylrecht.)*, Kraków 1885.

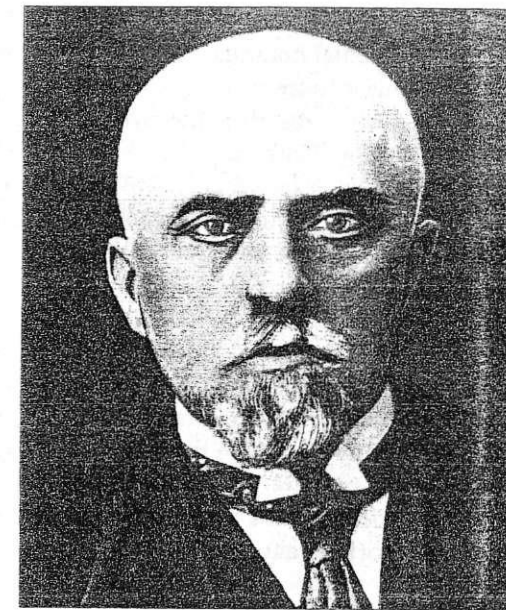
⁸⁷ Zob. jego utwory dramatyczne: W. Wędrzychowski, *Pan starosta na Wilczkach*, Kraków 1863; *Słów kilka o Józefie Korzeniowskim, Dominiku Magnuszewskim, Karolu Balińskim i Alexandreze Fredrze*, Lwów, 1864; *Wit Stwoszc*, Lwów 1866. Por. M. Szydłowska, *Cenzura teatralna w Galicji w dobie autonomicznej 1860-1918*, Kraków 1995, s. 175. Nie należy mylić jego osoby z farmaceutą warszawskim o takim samym imieniu i nazwisku. Zob. *Urzędowy spis: lekarzy, lekarzy-identystów, farmaceutów, felczerów, pielęgniarek, położnych, uprawnionych i samodzielnych techników dentystycznych oraz wykazy: aptek, szpitali, ubezpieczalni społecznych, ośrodków zdrowia, przychodni samodzielnych oraz centrali i filii Państwowej Szkoły Higieny Cz. III Farmaceuci*, Warszawa 1939, s. 90.

⁸⁸ I. Homla-Skapska, *Krakowscy adwokaci w XIX wieku*, „Pal” 2009, nr 5-16, s. 165.

⁸⁹ Por. *Przewodnik po Nowym Sączu. Rok 1912*, Nowy Sącz 1911.

dowej od działalności społecznej. Jak podkreśla Natalia Mysak, świadczenie usług prawnych w ramach stałej praktyki było w tamtym czasie dla adwokatów „przede wszystkim źródłem utrzymania”, później dopiero adwokatura myślała o finansowym wspieraniu kultury narodowej⁹⁰. Za sprawą sądeckich adwokatów na przełomie XIX i XX stulecia powstała znaczna ilość instytucji kulturalno-wychowawczych: świetlic, klubów, czytelni, kasyn⁹¹. Na tym polu aktywności obywatelskiej wyróżniała się rodzina adwokata Juliusza Chodackiego, znanego z zamiłowania do sztuki, w którego mieszkaniu przejściowo znajdował się nawet księgozbiór przeniesiony ze strychu ratusza⁹². Juliusz Chodacki przyczynił się do powstania oddziału Uniwersytetu Ludowego im. Adama Mickiewicza, którego był częstym prelegentem, a następnie jego prezesem⁹³. W późniejszych latach w działalność społeczną zaangażował się dr Roman Sichrawa, który prowadził

kancelarię w kamienicy Rynek 10⁹⁴. W działalność stowarzyszeniową i turystyczną zaangażował się krakowianin dr Adolf Neuberger, aktywny członek Towarzystwa „Beskid”⁹⁵, Tadeusz Gałkiewicz⁹⁶, Henryk Schornstein⁹⁷. Członkami Oddziału Towarzystwa Tatrzańskiego „Beskid” byli m.in.: wspomniany Roman Sichrawa (w Komisji Kontrolującej od 1906 r.), Tadeusz Flis (w Zarządzie od 1909 r.), Feliks Borowczyk (zastępca członka Wydziału od 1912 r., a od 1913 bibliotekarz oddziału). Z kolei miłośnikiem teatru był Mieczysław Chlebowski, współorganizator sądeckiej Komisji Teatralnej, prowadzą-

Roman Sichrawa

⁹⁰ N. Mysak, *Adwokaci lwowscy przełomu XIX i XX wieku: przynależność narodowa a działalność zawodowa*, „Pal” 2006, nr 11-12.

⁹¹ T. Aleksander, *Życie kulturalne [w:] Dzieje miasta...*, t. III, s. 163.

⁹² Adwokat Juliusz Chodacki przeniósł się z rodzinnego Tarnowa do Nowego Sącza w 1896 r., gdzie był dość znanym działaczem społecznym, członkiem m.in. Towarzystwa Oświaty Ludowej. Zob. „Pogoń”, nr 10, 1891, s. 6; „Pogoń”, nr 21, 1889 r., s. 3.

⁹³ T. Aleksander, dz. cyt., s. 58.

⁹⁴ Roman Sichrawa był miłośnikiem literatury polskiej, aktywnym członkiem Towarzystwa Odczytowego, wraz z adw. dr Juliuszem Chodackim współtworzył oddział Uniwersytetu Ludowego im. A. Mickiewicza w Nowym Sączu, gdzie wygłaszał odczyty (np. „O Sienkiewiczu”).

⁹⁵ Zob. L. Migrała, *Dzieje turystyki zorganizowanej na Sądecczyźnie w latach 1906-1914*, „Rocznik Sądecki”, t. XXXIII, 2005, s. 115.

⁹⁶ T. Gałkiewicz, *Uwagi o urzędowym przekładzie niemieckiej ustawy o postępowaniu cywilnym*, Tarnów 1925. „Przegląd Zakopiański”, nr 22, 1902, s. 198.

⁹⁷ „Przegląd Zakopiański”, nr 22, 1902, s. 198.

cy kancelarię przy ul. Pijarskiej 15⁹⁸. Trudno natomiast jednoznacznie przesądzić, gdzie poza budynkiem sądu spotykali się sędęcy adwokaci, w grę wchodziły: Towarzystwo Kasynowe, Czytelnia Miejszczańska, a przede wszystkim Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

W 1914 r. praktykę adwokacką w Nowym Sączu prowadziło osiemnastu adwokatów: dr Władysław Barbacki, dr Juliusz Chodacki, dr Stanisław Ćwikowski, dr Dawid Kalman, dr Jakub Deutelbaum, dr Stanisław Flis, dr Tadeusz Galkiewicz, dr Samuel Goldfinger, dr Ludomir Lewandowski, dr Lezar (Leser) Mannheimer, dr Abraham (Adolf) Neuberger, dr Emil Pasionek, dr Karol Wiktor Pers, dr Roman Sichrawa, dr Baruch (Bernard) Silberman, dr Jan Sterkowicz, dr Gustaw Stuber oraz dr Hersch Syrop. Natomiast poza miastem, ale w ramach jurysdykcji Sądu Obwodowego, działalność prowadziło dwudziestu czterech adwokatów: 1 w Ciężkowicach, 2 w Czarnym Dunajcu, 2 w Grybowie, 2 w Krościenku, 3 w Limanowej, 3 w Mszanie Dolnej, 2 w Muszynie, 7 w Nowym Targu i 3 w Starym Sączu⁹⁹. Adwokaci byli w tym czasie bohaterami licznych artykułów w prasie, jako że z jednej strony podejmowali się obrony w sprawach, którymi żyły miasto i region, a z drugiej pełnili, zajmowali wysokie pozycje w organizacjach miejskich i społecznych. Opinią publiczną szczególnie interesowała historia romansu córki mecenasa Tomasza Janczury, Haliny Janczurówny, ze znanym lwowskim doktorem medycyny Kazimierzem Kruszyńskim, zakończona ich tragiczną śmiercią¹⁰⁰. Stosunkowo częstym zjawiskiem były procesy wytaczane przez urażonych prasowymi doniesieniami adwokatów przeciwko dziennikarzom gazet lokalnych, takich jak np. „Podhalanin”¹⁰¹.

Na przełomie XIX i XX w. w środowisku adwokatury sędęckiej zaczęły nasilać się nastroje patriotyczne¹⁰². Na poglądy członków sędęckiej palestry wpływali zwłaszcza adwokaci Władysław Kiernik i Herman Lieberman. Wielu z członków adwokatury było bezpośrednio zaangażowanych w budowę Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które pod płaszczykiem krzewienia sportu, prowadziło *de facto* działalność niepodległościową. W idee sokolstwa zaangażowani byli szczególnie: Władysław Barbacki, Stanisław Flis, Juliusz Chodacki, Stanisław Ćwikowski, Maurycy Körbel. Od 1905 r. prezesem „Sokoła” był Stanisław Flis, którego dopiero w 1921 r. na tej funkcji zastąpił Roman Sichrawa. Funkcję bibliotekarza Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego „Beskid” pełnił Feliks Borowczyk, prowadzący praktykę adwokacką od 1912 r. Członkiem Towarzystwa Demokratycznego we Lwowie był Roman Sichrawa, który od

⁹⁸ G. Danielewicz, dz. cyt., s. 80.

⁹⁹ Schematyzm galicyjski za rok 1913.

¹⁰⁰ W 1913 r. we Lwowie 28-letnia Halina Janczurówna zastrzeliła swojego byłego kochanka, bo nie chciał już z nią się spotykać, a następnie sama popełniła samobójstwo. Zob. M. Soltysik, *Polityka i prawdziwe tragedie*, „Pal”, nr 11-12, 2010.

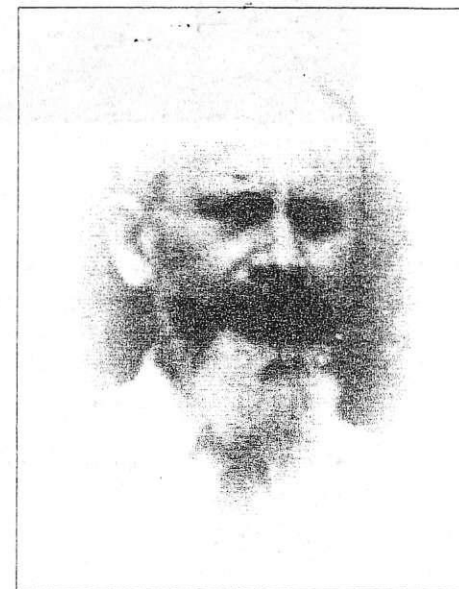
¹⁰¹ W 1900 r. adwokat dr Kazimierz Nowotny wytoczył sprawę w trybie prasowym przeciwko redakcji „Podhalanina” za publikowanie nieprawdziwych informacji na jego temat, zob. „Podhalanin”, nr 3, 1900, s. 3.

¹⁰² M. Zaborski, *Zarys ustroju i dziejów Adwokatury Polskiej*, „Pal”, nr 11-12, 2003.

1905 r. znajdował się w Radzie Naczelnej¹⁰³. Należy zauważyć, że palestra sędęcka miała, *nolens volens*, udział w zwolnieniu z więzienia w sierpniu 1914 r. Włodzimierza Lenina. Starania takie podjęli wówczas związani z PPS adwokaci: Hersch Syrop i Zygmunt Marek, członkowie Krakowskiego Związku Pomocy dla Więźniów Politycznych, choć ostatecznie zadecydowało wstawienie poety Władysława Orkana¹⁰⁴. Z ruchem socjalistycznym związany był także m.in. adwokat dr Alojzy Lehman, wybierany jako delegat z Nowego Sącza na Kongresy Partii Socjalno-Demokratycznej we Lwowie¹⁰⁵.

W 1915 r. członkami Powiatowego Komitetu Narodowego i Tymczasowego Komitetu Powiatowego w Nowym Sączu byli m.in. adwokaci: Juliusz Chodacki, Maurycy Körbel oraz Stanisław Ćwikowski¹⁰⁶. Powiatowy Komitet Narodowy zajmował się zwłaszcza organizowaniem imprez o charakterze rocznicowo-patriotycznym, wspierał także werbunek do Legionów Polskich. Adwokaci sędęcy weszli ponadto w skład Tymczasowej Powiatowej Komisji Likwidacyjnej (m.in. dr Jan Sterkowicz, syndyk Kasy Oszczędnościowej w Nowym Sączu, członek Rady Powiatowej, a następnie wiceburmistrz)¹⁰⁷. Oprócz Władysława Barbackiego znalazł się tam także Stanisław Ćwikowski, późniejszy poseł do Sejmu Ustawodawczego i członek Naczelnej Rady Adwokackiej w Warszawie¹⁰⁸.

W 1918 r., u progu niepodległości, działalność adwokacką w Nowym Sączu prowadziło 24 adwokatów: dr Władysław Barbacki, dr Feliks Borowczyk, dr Juliusz Chodacki, dr Stanisław Ćwikowski, dr Dawid Kalman, dr Jakub Deutelbaum, dr Franciszek Długopolski, dr Eugeniusz Dzikiewicz, dr Sta-

Syrop Hersch

¹⁰³ *Czy wiesz kto to jest?*, red. S. Łoza, Warszawa 1938, s. 661.

¹⁰⁴ Zob. S. Mikke, *Ojciec i syn*, „Pal”, nr 5-6, 2009; A. Kisza, R. Lyczewek, Z. Krzemiński, *Zarys historii adwokatury polskiej*, Warszawa-Wrzesień 1978, s. 108; W. Najdus, *Lenin i Krupka w Krakowskim Związku Pomocy dla Więźniów Politycznych*, Kraków 1965, s. 188.

¹⁰⁵ H. Dobrowolski, *Ruch socjalistyczny w Nowym Sączu (1890-1939)*, „Rocznik Sąddecki” 1968, t. IX, s. 157.

¹⁰⁶ T. Duda, *Powiatowy Komitet Narodowy w Nowym Sączu w latach 1915-1916*, „Rocznik Sąddecki”, t. XXXVI, 2008, s. 261. G. Danielewicz podaje że J. Chodacki był nawet przewodniczącym PKN co jednak zostało zakwestionowane przez T. Dudę, zob. tenże, *Recenzja książki Pogłosz nad Dunajca*, „Rocznik Sąddecki”, t. XXXVI, 2008, s. 418.

¹⁰⁷ I. Styczyńska, *Sąddeckie interregnum - listopad 1918 r.*, „Almanach Sąddecki”, 2003, s. 3-4; T. Duda, *Życie polityczne*, [w:] *Dzieje miasta...*, t. III, s. 66.

¹⁰⁸ Z. Krzemiński, R. Lyczewek, *Adwokatura warszawska*, Warszawa 1983, s. 237; *Słownik biograficzny działaczy ruchu ludowego*, Warszawa 1989, s. 81.

Zygmunt Marek

w 1916 r. w sali ratuszowej podczas uroczystości związanej z aktem 5 listopada, a jej pogrzeb stał się wielką manifestacją patriotyczną w Nowym Sączu¹⁰⁹. Sam Juliusz Chodacki na czas trwania działań zbrojnych utworzył w mieście oddziały policji obywatelskiej w celu ochrony przed wojenną grabieżą¹¹¹.

Swoją działalność społeczną i patriotyczną, choć w zróżnicowanym zakresie, przedstawiciele sądeckiej palestry kontynuowali w odrodzonej Polsce.

nisław Flis, dr Samuel Goldfinger, dr Hieronim Jagoszewski, dr Maurycy Körbel, dr Lezar Mannheimer, dr Abraham Neuberger, dr Szymon Pacanower, dr Emil Michał Pasionek, dr Karol Wiktor Pers, dr Roman Sichrawa, dr Baruch Silberman, dr Mojżesz Steinmetz, dr Jan Sterkowicz, dr Berl Stern, dr Gustaw Stuber oraz dr Hersch Syrop¹⁰⁹. Po odzyskaniu niepodległości wszyscy adwokaci prowadzili własne kancelarie. Wyjątkiem był jedynie Juliusz Chodacki, który wyjechał z miasta po śmierci swojej małżonki. Maria Chodacka, nazywana „opiekunką legionistów” z powodu swojej działalności patriotycznej, zmarła nagle

¹⁰⁹ Józefa Czecha *Kalendarz Krakowski na rok 1917*, Kraków 1916, s. 191; *Lista adwokatów okręgu sądu apelacyjnego w Krakowie*, Kraków 1939, s. 56-57.

¹¹⁰ G. Danilewicz, dz. cyt., s. 41.

¹¹¹ J. Krupa, *Zarys pracy niepodległościowej w N. Sączu*, „Rocznik Sądecki” t. I, 1939, s. 190.

Maria Kurzeja-Świątek

SPORT I WYCHOWANIE PATRIOTYCZNE DZIECI I MŁODZIEŻY W NOWYM SĄCZU W OKRESIE AUTONOMII GALICYJSKIEJ

W 2011 r. minęła 123. rocznica otwarcia najstarszego w Polsce i jednego z pierwszych w Europie parku zabaw dla dzieci i młodzieży – Parku Henryka Jordana w Krakowie¹. Odwiedzający obecnie ten zielony teren krakowianie i liczni turyści znajdują tu jeszcze wiele akcentów z pierwszego okresu świetności. Są to różnorodne stare drzewa oraz zachowane w dość dobrym stanie popiersia wielkich Polaków dłuta Alfreda Dauna i Michała Korpala. Rzeźby te są dzisiaj cenną pamiątką narodową, ponieważ w okresie ostatnich 20 lat zaborów spełniały rolę patriotyczno-edukacyjną w wychowaniu młodego pokolenia, które w 1914 r. stanęło ofiarnie do walki o niepodległość.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” – Henryk Jordan

W okresie pierwszych kilkudziesięciu lat zaborów Galicja charakteryzowała się bardzo słabym rozwojem życia gospodarczego i społecznego. Pozytywne zmiany zaczęły następować dopiero w latach 1861–1873, kiedy to rząd austriacki wprowadził szereg reform. Zakres autonomii określał Statut Krajowy Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim, ogłoszony 26 lutego w 1861 r., na mocy którego utworzono Sejm Krajowy² oraz wprowadzono język polski do szkół i urzędów³. Wielkie znaczenie miało także ustanowienie w 1867 r. Rady Szkolnej Krajowej – instytucji nadzorującej szkolnictwo. W związku z tym ludność zamieszkująca Galicję uzyskała wiele samodzielności w zakresie aktywności społecznej, politycznej i szeroko rozumianej kultury narodowej. Szczególnie ważna do swobodnej działalności była ustawa o stowarzyszeniach z 15 listopada 1867 r.⁴ W latach następnych zaczęło powstawać w Galicji wiele różnego rodzaju stowarzyszeń religijnych, oświatowych, dobroczynnych, zawodowych, gospodarczych i sportowych. W drugiej połowie XIX w., szczególnie w dwóch ostatnich dekadach, w wyniku rozprzestrzeniającej się wiedzy o postępie nauk medyczno-przyrodniczych w Europie zachodniej, wielu uczonych galicyjskich coraz częściej skupiało swoją uwagę na pogłębianiu znajomości zasad rozwoju fizycznego dzieci i młodzieży. Kondycją fizyczną i zdrowiem zaczęły interesować się także organa państwowe – Sejm Krajowy, Rada Szkolna Kra-

¹ J. Torowska, *Parki Krakowa*, cz. 1, s. 33, [Kraków 2002].

² L. Brąglewicz, F. Slotwiński, *Skorowidz ustaw i rozporządzeń ogłoszonych w dzienniku ustaw od r. 1860 do 1899*, s. 187, Lwów 1900.

³ Tamże, s. 70. Ustawa z dnia 22 czerwca 1867 r. o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich.

⁴ J.R. Kasparek, *Zbiór Ustaw Administracyjnych w Królestwie Galicji i Lodomerji*, t. 2, s. 1486, Kraków 1868.